

چگونه توانستیم با ترغیب دانش آموزان به انتخاب رشته های هنرستانی، به رشد کارآفرینی کمک کنیم؟

فاطمه اکرمی، مهناز نیکوتدبیر و اکرم انصاری

کارشناس ارشد جغرافیا، دبیر آموزش و پرورش شهرستان رشتخوار

کارشناس ارشد ارتباط تصویری، دبیر آموزش و پرورش شهرستان رشتخوار

کارشناسی کامپیوتر، دبیر آموزش و پرورش شهرستان رشتخوار

Akrami98@gmail.com

چکیده

با توجه به تحولات روزافزون دنیای رو به پیشرفت امروزی، موفقیت از آن جامعه ای است، که با استفاده بهینه از منابع انسانی خود در جهت رشد کارآفرینی گام بردارد، شرایط اقتصادی، صنعتی، اجتماعی و فرهنگی امروزه کشور ما نیز، به گونه ای است که حل مشکلات و تنگناها، راه حل های جدید و متفاوتی را جست و جو می کند. ترکیب جمعیتی جوان کشور و ضرورت ایجاد فرصت های شغلی موجب می شوند تا از طریق خلاقیت، شناسایی و تربیت افراد خلاق و مبتکر به عنوان کارآفرین، تحولات بزرگی در زمینه ی صنعتی، تولیدی و خدماتی در کشور ایجاد گردد. در این میان سازمان آموزش و پرورش به عنوان یکی از نهادهای مهم و تأثیرگذار در آموزش مهارت های خاص و کمک به خوداشتغالی و کارآفرینی می تواند با انجام اقداماتی، نقش به سزایی در این زمینه، ایفا نماید. از جمله ی این اقدامات توجه به شاخه ی کاردانش در هنرستان ها و تربیت نیروی انسانی به منظور ورود مستقیم به بازار کار پس از اتمام دوره ی تحصیل می باشد. در این پژوهش تلاش بر این است تا با معرفی و ایجاد آگاهی بیش تر نسبت به رشته های شاخه ی کاردانش و ترغیب دانش آموزان به انتخاب این رشته ها به کارآفرینی و توسعه ی اقتصادی کشور کمک کنیم. بر این اساس این سؤال مطرح می شود که از چه طریقی می توان دانش آموزان را به انتخاب رشته های شاخه ی کاردانش ترغیب نمود و با افزایش سطح کیفی مهارت آموزی در هنرستان، به کارآفرینی کمک کرد؟ در این پژوهش برای یافتن پاسخ این پرسش، با برگزاری جلساتی با حضور همکاران و اولیا دانش آموزان و تنظیم پرسشنامه هایی برای دانش آموزان و هنرجویان و... راهکارهایی ارائه گردید، و سعی شد با تجزیه و تحلیل یافته های حاصل از پرسشنامه ها و اجرایی کردن راهکارها به سؤال پژوهش پاسخ داده شود. نتایج حاصله این اقدامات، نشان داد، که عوامل مختلفی از جمله آگاهی بخشی به دانش آموزان در زمینه ی انتخاب رشته ی تحصیلی، آموزش صحیح مهارت های شغلی، برگزاری بازارچه و نمایشگاه از آثار و تولیدات هنرجویان و فروش این تولیدات، در ترغیب دانش آموزان به انتخاب رشته های هنرستانی و ایجاد انگیزه کارآفرینی در هنرجویان هنرستان تأثیرگذار است.

واژگان کلیدی: هنرستان، کاردانش، کارآفرینی، مهارت آموزی.

مقدمه

در عصر امروزی از عمده ترین جریان های حاکم بر حیات بشری، فرایند تحول و تغییر پرشتاب است. مواجهه با این تغییرات، مستلزم استفاده از مدیریتی خلاق و کارآمد است. به عبارتی دیگر می توان کارآفرینی و خلاقیت را ابزار بسترسازی این تحول و دگرگونی محسوب نمود. جوامع، سازمان ها و افراد باید بتوانند خود را با این تحولات همگام کنند. امروزه کار و فعالیت شکل تازه ای به خود گرفته و به سوی خودکارفرمایی و خوداشتغالی در حرکت است و کارآفرینی و کارآفرینان نقش کلیدی در روند توسعه و پیشرفت اقتصادی جوامع ایفا می کنند. ولی از آنجا که بسیاری از آموزش های کنونی کشور ما، آموزش های نظری و تئوری محور است همه ساله شمار زیادی از دانش آموختگان با مدارک تحصیلی بالا از دانشگاه ها فارغ التحصیل می شوند، اما به دلیل نداشتن مهارت لازم در زمینه کسب و کار به جرگه عظیم بیکاران می پیوندند. اما شرایط فعلی موجود و اهمیت بیش از پیش معضل بیکاری که خود منجر به بسیاری از ناهنجاری های اجتماعی می شود، راه حل دیگری را طلب می کند، در راستای این نیاز سازمان آموزش و پرورش نیز با تأکید بر آموزش های کاربردی و افزایش و توسعه آموزش های کاردانش سعی بر تقویت نیروی انسانی مورد نیاز بخش های صنعت، کشاورزی و خدمات بر اساس نیازهای توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور دارد. رشته های کاردانش در هنرستان ها که نشأت گرفته از خصایص بازار کار و اوضاع اقتصادی کشور است، با ارائه آموزش های مهارتی، فنی و تخصصی لازم به افراد، تحت عنوان پرورش کارآفرین نقش به سزایی در ایجاد اشتغال پایدار بر عهده دارد، تا هنرجویان پس از اتمام دوران تحصیل بتوانند با مهارت کافی در زمینه رشته ی تحصیلی خود مشغول به کار شوند و افراد دیگری را نیز به کار گیرند، تا بدین وسیله، گامی مهم در توسعه ی اقتصادی کشور و نیل به هدف اساسی خودکفایی ملی برداشته شود. در واقع این شاخه در پی آن است که دانش آموز در سن نوجوانی دارای یک نگرش و مهارت شود که در مواجهه با مسائل زندگی، او را کمک کند. با توجه به اینکه سنین بیکاری و اشتغال بین ۱۷ تا ۲۴ سال است، افراد باید قبل از رسیدن به این سن از آموزش های مهارتی برخوردار شوند. به عبارت دیگر هدف این شاخه ی تحصیلی، آماده کردن دانش آموزان دوره متوسطه برای اشتغال مولد و مفید و مقابله با بیکاری ناشی از نبود مهارت و عدم آشنایی با فرهنگ کار است. در واقع شاخه ی کاردانش، صدها رشته شغلی را به دانش آموز ارائه می دهد که مسیری مطمئن برای اشتغال آینده جوانان است. رشته های مهارتی هنرستان های کاردانش با توجه به نیاز مناطق و استان توسعه داده می شود و فارغ التحصیلان و مهارت آموختگان از نظر یافتن و یا ایجاد شغل، اطمینان خاطر پیدا می کنند (احمدپورداری، ۱۳۸۲).

توصیف وضع موجود و بیان مسئله

اینجانبان (مهناز نیکوتدبیر، فاطمه اکرمی، اکرم انصاری) در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۸ به عنوان هنرآموز و دبیر در هنرستان شبانه روزی دخترانه دکترتوسلی، شهید رجبی و آموزگاه هانیه شهر رشتخوار مشغول به خدمت هستیم. این هنرستان ها دارای رشته های خیاطی، مدیریت و برنامه ریزی امور خانواده، گرافیک کامپیوتری و کامپیوتر در شاخه ی تحصیلی کاردانش می باشد. هدف اصلی این هنرستان ها و در واقع شاخه ی کاردانش، ایجاد مهارت در هنرجویان به منظور کارآفرینی و خوداشتغالی است. بر اساس این هدف، وجود مشکلاتی در هنرستان از قبیل معضل جذب دانش آموزان و عدم علاقه ی آن ها به رشته های کاردانش، نبود انگیزه-ی کافی در هنرجویان برای یادگیری مهارت، عدم حضور منظم هنرجویان در کلاس ها و حجم کم تولیدات کارگاهی هنرجویان، این دغدغه را در ما ایجاد کرد تا به منظور تعدیل مشکلات مذکور اقدام پژوهی خود را در هنرستان شروع کنیم. و دلایل ما از وجود این مشکلات در هنرستان به شرح زیر است:

- ۱- با ارائه ی یک پرسشنامه به دانش آموزان پایه ی نهم و برگزاری جلسه با والدینشان اطلاعات زیادی در زمینه ی دلایل عدم علاقه ی آن ها به رشته های هنرستان به دست آوریم.
- ۲- در گفت و گو با هنرجویان متوجه شدیم که علاقه ی کم آن ها به یادگیری مهارت، به دلایل زیر است:
 - عدم آگاهی هنرجویان نسبت به اینکه می توانند، با مهارت هایی که در هنرستان کسب کردند به روش های مختلف درآمدزایی داشته باشند.

- مشکلات مالی هنرجویان، برای تهیه وسایل و مواد لازم به منظور یادگیری مهارت‌های کارگاهی.
 - کم رنگی ارتباط مؤثر و دوستانه میان هنرجویان و هنرآموزان.
- ۳- اظهارات همکاران در زمینه‌ی عملکرد ضعیف هنرجویان در کلاس.

با توجه به مشکلات مورد مشاهده و بررسی دلایل ایجاد آن‌ها، تصمیم گرفتیم اقداماتی را در جهت رفع این مشکلات در هنرستان دخترانه دکترتوسلی شهر رشتخوار اجرا کنیم، تا در صورت موفقیت، طرح را در حد توان به سایر هنرستان‌ها منتقل کنیم. لذا به این منظور به مطالعه و تحقیق در مورد رشته‌های کاردانش و ترغیب دانش‌آموزان به انتخاب این رشته‌ها و ایجاد انگیزه کارآفرینی در هنرجویان پرداختیم.

تجربیات جهانی نشان می‌دهد کشورهایی که به توسعه‌ی پایدار در تمامی ابعاد، می‌اندیشند به سمت رشته‌های فنی و مهارتی گام برداشته و در این مسیر با برنامه‌ریزی در ابعاد مختلف حرکت می‌کنند. امروزه درحالی‌که اقتصاد ما از کمبود نیروی انسانی ماهر و نیمه ماهر در رنج است و همچنین مشاغل سنتی ما که بعضاً منبع نیرومندی برای ایجاد درآمد و اشتغال هستند، رو به فراموشی هستند، همه ساله شاهد دیپلمه شدن صدها هزار جوان هستیم که غالباً فاقد مهارت‌های فنی هستند و از مشاغل فنی و مهارتی، رویگردان هستند و عموماً در انتخاب شغل، دارای ذهنیتی هستند که تناسبی با وضعیت فعلی اقتصاد ما ندارد. همان‌طور که می‌دانیم تغییر ساختار نظام آموزشی در کشور ما به منظور ترغیب دانش‌آموزان به انتخاب رشته‌های کاردانش و فنی، صورت گرفته و در این تغییر ساختار، تأکید عمده بر مهارت‌آموزی است. اما بدیهی است که تحمیل رشته‌ی تحصیلی بر دانش‌آموزان، انتخاب‌های کور و تصادفی، آرزوهای شغلی نامتناسب با نیازهای واقعی جامعه، همه و همه موجب اتلاف سرمایه‌های هنگفتی در سطح کشور خواهد شد.

در این میان نقش رسانه‌های جمعی در ترغیب و تشویق دانش‌آموزان به انتخاب رشته‌های شاخه‌ی تحصیلی کاردانش بسیار مهم است، باید تصور غلطی که نسبت به رشته‌های کاردانش در بین دانش‌آموزان و خانواده‌ها وجود دارد از بین برود و این انگیزه در بین آن‌ها ایجاد شود که به سمت انتخاب رشته‌های فنی و مهارتی بروند. عموماً این باور غلط در بین دانش‌آموزان و خانواده‌ها وجود دارد که ورود به رشته‌های شاخه‌ی کاردانش از نظر پیشرفت تحصیلی و معدل از میان کسانی صورت می‌پذیرد که در رشته‌های شاخه‌ی نظری (ریاضی و فیزیک، علوم تجربی، و علوم انسانی) پذیرفته نمی‌شوند. تا زمانی‌که این باور اشتباه اصلاح نشود که فقط دانش‌آموزان ضعیف به هنرستان‌های کاردانش گرایش دارند وضعیت نظام آموزش کاردانش همچنان در برزخ خواهد بود و دانش‌آموختگان این رشته‌ها دچار سرخوردگی می‌شوند. همچنین در نظر گرفتن مشوق‌های مالی یکی از راه‌های جذب دانش‌آموزان به سمت رشته‌های کاردانش است، اعطای وام‌های کوتاه‌مدت و کم بهره تحصیلی به دانش‌آموختگان رشته‌های کاردانش به منظور شروع کسب و کار مرتبط با مهارتی که فراگرفته‌اند، می‌تواند به ایجاد انگیزه در انتخاب این رشته‌ها توسط دانش‌آموزان دیگر کمک کند.

ما در این اقدام پژوهی در پی آن هستیم تا با استفاده از برخی روش‌ها و راهکارهای عملی مناسب، اقداماتی را برای شناساندن این شاخه‌ی تحصیلی به دانش‌آموزان در جهت توسعه‌ی کارآفرینی و همچنین بهبود کیفیت آموزش در هنرستان شبانه روزی دکترتوسلی شهر رشتخوار، انجام دهیم و نهایتاً پیشنهادهایی در جهت کمرنگ کردن مشکلات مطرح گردد.

پیشینه‌ی پژوهش

جست و جوی‌های فراوانی برای بدست آوردن پژوهش‌های انجام شده در این زمینه انجام دادیم و همچنین آثار پژوهش‌گران و صاحب‌نظران نیز مورد بررسی قرار گرفت، اما به دلیل نوپا بودن موضوع، متأسفانه پژوهشی کامل و مرتبط نیافتیم، پژوهش‌های زیر گریزی به موضوع مورد نظر زده‌اند.

الف) پیشینه نظری:

- ۱- شهرامی و متقیانی (۱۳۸۵) در تحقیقات خود نشان دادند که نیل به اهداف استقلال اجتماعی و اقتصادی با ارائه آموزش‌های صرفاً تئوریک به ویژه از نوعی که در مقاطع تحصیلی آموزش و پرورش ایران ارائه می‌گردد، امکان‌پذیر نیست، بلکه آموزش‌های کاملاً کاربردی و مهارت‌مداری لازم است که نیازهای فرد را مدنظر قرار می‌دهد.
- ۲- آموزش و پرورش در عصر جهانی شدن، چالش‌ها و راهبردهای مواجهه با آن ۱۳۸۹-حبیب صبوری خسروشاهی
- ۳- جلالی (۱۳۷۹)، در بررسی وضعیت اشتغال فارغ‌التحصیلان شاخه‌ی کاردانش ورودی سال‌های ۱۳۷۳-۱۳۷۴ در شهرستان‌های استان تهران نتیجه گرفته است که نیمی از فارغ‌التحصیلان تاکنون بیکار و نیمی دیگر شاغل هستند.
- ۴- مرادی (۱۳۷۷) در بررسی رابطه‌ی بین رشته‌های مختلف شاخه‌ی کاردانش با نیازهای بازار کار در سطح شهرستان‌های استان تهران، نتیجه گرفت رابطه‌ی هماهنگی بین رشته‌های مهارتی موجود کاردانش با نیازهای بازار کار در کوتاه مدت و بلند مدت وجود ندارد.
- ۵- ارلوک، جیمز، (۱۳۸۰). پیش به سوی کارآفرینی، ترجمه‌ی میترا تیموری، تهران نشر آموزه.
- ۶- شریعتمداری، (۱۳۸۰، ص ۹۰-۹۴) آگاهی معلم از ویژگی‌ها و خصوصیات ذهنی افراد متفکر و خلاق کمک زیادی در امر تدریس و آموزش او خواهد داشت تا از دریچه‌ی این شناخت واقعی، شاهراهی درست برای یادگیری و پرورش خلاقیت دانش‌آموز فراهم آید.

ب) پیشینه عملی:

- ۱- خانم علوی‌فر (۱۳۹۲) در اقدام پژوهی خود با عنوان «چگونه توانستیم هنرجویان هنرستان کاردانش فخری را به آموزش همراه با تولید علاقه‌مند کنم؟» اصل آسان‌گیری در حین کار، تقویت و اصلاح شرایط و زمینه‌سازی محیط و توجه به تفاوت‌های فردی را ملاک کار خود قرار داده‌اند و از راهکارهایی مانند ارائه‌ی فعالیت‌های عملی متناسب با مطالب درسی دانش‌آموزان، استفاده از اتاق هوشمند، برگزاری مسابقه، انجام فعالیت‌های عملی به صورت گروهی و مشارکتی استفاده نموده‌اند.
- ۲- آقایان خندقی و کاظمی (۱۳۹۰) در پژوهش خود کیفیت فرایند تدریس معلمان و میزان حصول به اهداف آموزشی را در شهر مشهد مورد بررسی قرار داده‌اند، این بررسی‌ها نشان می‌دهد که برخی از معلمان، روش‌های مناسب تعامل با دانش‌آموزان را در دوره‌ی تحصیل خود نیاموخته‌اند و بدون شناخت کافی از خصوصیات و ویژگی‌های دانش‌آموزان وارد این دوره شده‌اند، همچنین سازمان‌دهی کارگاه‌ها و تهیه‌ی تجهیزات مانند چرخ‌های صنعتی زیاد است که با سرانه‌ی تخصیص یافته به مدارس امکان‌پذیر نمی‌باشد.
- ۳- خانم شمس (۱۳۹۱) در اقدام پژوهی خود با عنوان «چگونه توانستم انگیزه‌ی پیشرفت در دوخت لباس شب و عروس را در زهرا ایجاد کنم؟»، نقش انگیزش را در یادگیری دانش‌آموزان مهم دانسته‌اند و از راهکارهایی مانند تشویق، توجه به تفاوت‌های فردی، روش‌های فعال تدریس، پرورش دقت و تقویت حافظه‌ی دیداری و شنیداری استفاده نموده‌اند.

گردآوری اطلاعات برای شناخت بهتر (شواهد)**الف) مشاهده:**

- در طی مشاهدات عینی که طی سال‌های گذشته از مدارس نظری و هنرستان‌ها داشتیم، متوجه این شده بودیم که میزان استقبال دانش‌آموزان از مدارس شاخه‌ی نظری نسبت به مدارس شاخه‌ی کاردانش و فنی و حرفه‌ای بیش‌تر می‌باشد.
- در بازدیدی که از میزان تولیدات کارگاهی هنرجویان و نمرات دروس عملی آن‌ها داشتیم، متوجه شدیم، که میزان تولیدات و سطح نمرات هنرجویان از سطح قابل قبول پایین‌تر است.

ب) مطالعه، مصاحبه و نظرسنجی:

- با دعوت والدین دانش‌آموزان پایه‌ی نهم و برگزاری جلسات هم‌اندیشی علل عدم علاقه‌ی آن‌ها را برای ثبت نام فرزندان‌شان در هنرستان جویا شدیم.
- با توجه به اینکه مدیریت هنرستان در سال‌های گذشته فرد دیگری بوده است لازم بود از ایشان نیز در این مورد سؤال کنیم که آیا مشکل عدم استقبال دانش‌آموزان از رشته‌های کاردانش و فنی و حرفه‌ای در سال جاری ایجاد شده و یا در سال‌های قبل نیز مشهود بوده است.
- برای پی بردن بیش‌تر از وضعیت جذب در هنرستان‌ها از تجربیات همکاران و اقدام پژوهی‌ها و تحقیقات دیگر محققان نیز بهره‌مند شدیم.
- در جلسه‌ی نظرخواهی از هنرآموزان پرسشی، تحت عنوان «همکار گرامی موانع و مشکلاتی که باعث عدم علاقه به انتخاب رشته‌های کاردانش، توسط دانش‌آموزان می‌شود را بیان کنید و برای حل آن راهکاری ارائه دهید؟» در اختیار همکاران هنرآموز گذاشته و از آنان خواستیم که به آن پاسخ دهند و از نظرات و راهکارهایشان استفاده نمودیم. (پیوست ۱)
- به‌منظور شناسایی اهداف و بررسی میزان علاقه‌مندی دانش‌آموزان پایه‌ی نهم به یادگیری مهارت‌های کاردانش، پرسشنامه‌ای محقق ساخته، در اختیار دانش‌آموزان قرار گرفت. این پرسشنامه دارای ۱۰ گویه می‌باشد و برای گردآوری اطلاعات از مقیاس لیکرت به‌صورت (زیاد- متوسط- کم) استفاده شده، به‌منظور تعیین روایی، پرسشنامه در اختیار تعدادی از اساتید متخصص این حوزه قرار گرفت و روایی آن ۸۶٪ تعیین شد. (پیوست ۲)
- با دعوت از والدین هنرجویان، درباره‌ی میزان رضایت‌مندی آن‌ها از تحصیل فرزندشان در هنرستان پرس و جو شد.
- با ارائه‌ی پرسشنامه‌ای به هنرجویان، به بررسی میزان رضایت‌مندی آن‌ها از تحصیل در هنرستان و همچنین بررسی امید و علاقه‌ی آنان به کارآفرینی پس از اتمام تحصیل پرداختیم. این پرسشنامه دارای ۴ گویه می‌باشد و برای گردآوری اطلاعات از مقیاس لیکرت به‌صورت (زیاد- متوسط- کم) استفاده شده، به‌منظور تعیین روایی، پرسشنامه در اختیار تعدادی از اساتید متخصص این حوزه قرار گرفت و روایی آن ۷۸٪ تعیین شد. (پیوست ۳)

تجزیه و تحلیل و تفسیر شواهد یک

با توجه به اطلاعات کسب شده از شواهد یک و نتایج حاصله از تفسیر این اطلاعات، که از طریق گفت و گو با والدین، مدیریت قبلی هنرستان، بررسی نتایج پرسشنامه‌ی مربوط به همکاران، بررسی سطح تولید و نمرات هنرجویان، پرسشنامه‌ی دانش‌آموزان پایه‌ی نهم، پرسشنامه‌ی هنرجویان و مراجعه به برخی از اقدام‌پژوهی‌های مرتبط پیشین به‌دست آوریم، مشاهده شد که اغلب دانش‌آموزان پایه‌ی نهم علاقه‌مند به یادگیری مهارت و کسب درآمد در طول تحصیل هستند، اما به دلیل برخی موانع موجود، راغب به تحصیل در هنرستان نبودند، از جمله‌ی این موانع می‌توان به وجود نگرش منفی پیرامون هنرستان‌های کاردانش به دلیل برداشت اشتباه از هدایت دانش‌آموزان ضعیف به هنرستان‌ها؛ هزینه‌های بالای برخی از رشته‌ها، جهت تهیه‌ی وسایل مورد نیاز برای یادگیری مهارت‌های رشته توسط دانش‌آموزان؛ عدم آگاهی کافی دانش‌آموزان و والدین در مورد رشته‌های هنرستان و آینده‌ی شغلی این رشته‌ها و همچنین عدم وجود کنکور مستقل برای شاخه‌ی تحصیلی کاردانش؛ اشاره کرد. همچنین با توجه به بررسی پرسشنامه‌ای که به منظور بررسی میزان رضایت‌مندی از تحصیل در هنرستان در اختیار هنرجویان قرار دادیم و نیز بررسی نمرات و میزان تولیدات کارگاهی هنرجویان، متأسفانه متوجه شدیم که میزان علاقه و انگیزه‌ی هنرجویان به یادگیری مهارت و ایجاد شغل پس از تحصیل کم است (جدول ۱)، که خود باعث نارضایتی اولیای هنرجویان از تحصیل فرزندانشان در هنرستان شده است، همچنین در گفت و گویی که با والدین این هنرجویان انجام شد، آن‌ها از نبود انگیزه به یادگیری مهارت در فرزندانشان و آینده شغلی آن‌ها ابراز نگرانی می‌کردند و خواستار حل این مشکل بودند.

جدول شماره ۱: میزان علاقه‌مندی هنرجویان به رشته‌ی تحصیلی‌شان قبل از اجرای طرح

تعداد کل هنرجویان	علاقه‌مندان به رشته‌ی تحصیلی	
۶۸	۲۳	فراوانی
۱۰۰	۳۳/۸۲	درصد

ارائه حل‌های پیشنهادی

- ۱- بهتر است رشته‌هایی که با نیاز منطقه هماهنگی دارد و باعث درآمدزایی و کمک به مشکلات مالی دانش‌آموزان و خانواده‌هایشان می‌شود در هنرستان‌ها آموزش داده شود.
- ۲- اطلاع‌رسانی کافی به دانش‌آموزان و اولیاء جهت شناخت بیشتر از رشته‌های هنرستان یا به عبارتی آگاه کردن والدین از اهداف آموزشی هنرستان‌ها و توانایی فرزندانشان پس از اتمام تحصیل در هنرستان.
- ۳- باید مدیران آگاه، فنی و دلسوز برای مدیریت هنرستان‌ها انتخاب شوند.
- ۴- تلاش جهت رفع کمبودها و تجهیز و به روزرسانی وسایل کارگاهی در حد استاندارد.
- ۵- با توجه به سختی کار در هنرستان‌ها و خطراتی که همواره در فضای کارگاهی وجود دارد از نیروی انسانی متخصص از جمله سرپرست کارگاه، سرپرست بخش، انباردار، استادکار و... به‌منظور حفظ ایمنی و سلامت هنرجویان و بالا بردن راندمان کار استفاده گردد.
- ۶- تشویق و ترغیب دانش‌آموزان به همکاری و مشارکت در طرح‌هایی که باعث استقلال مالی هنرجویان می‌شود.
- ۷- اجرای طرح آموزش همراه با تولید و ایجاد نمایشگاه و برگزاری بازارچه‌هایی که هنرجویان بتوانند تولیدات خود را در معرض دید و فروش قرار دهند.
- ۸- اجرای طرح هادیان فنی در هفته مشاغل به این صورت که هنرآموزان در مدارس متوسطه اول جهت آشنایی دانش‌آموزان با رشته‌های هنرستان حضور می‌یابند و به سؤالات آن‌ها در باره‌ی این رشته‌ها، پاسخ می‌دهد.
- ۹- ایجاد پایگاه ثابت کارورزی در مدرسه و گرفتن سفارش از مصرف‌کنندگان در زمینه مهارت‌های هنرجویان و تولید محصولات برای فروش و ایجاد درآمد.
- ۱۰- دارا بودن رشته مورد علاقه دانش‌آموزان در هنرستان‌های نزدیک به محل زندگی‌شان.
- ۱۱- بازدید دانش‌آموزان متوسطه‌ی اول از کارگاه‌های هنرستان، به‌منظور آشنایی با رشته‌های هنرستانی.
- ۱۲- وجود رشته‌های متناسب با بازار کار مثل معماری داخلی، خیاطی و مدیریت و برنامه‌ریزی امور خانواده و ... در هنرستان‌ها.
- ۱۳- در نظر گرفتن مشوق‌های مالی مانند اعطای وام‌های کوتاه‌مدت تحصیلی، به دانش‌آموختگان شاخه‌ی تحصیلی کاردانش به منظور خوداشتغالی مرتبط با مهارتی که فراگرفته‌اند، می‌تواند به ایجاد انگیزه در انتخاب این شاخه‌ی تحصیلی در دیگر دانش‌آموزان کمک کند.
- ۱۴- اختصاص کمک هزینه‌ی سرویس ایاب و ذهاب برای هنرجویانی که تمایل به حضور در خوابگاه هنرستان ندارند.
- ۱۵- در نظر گرفتن کمک مالی از طرف هنرستان برای تأمین وسایل مورد نیاز یادگیری مهارت، هنرجویان کم بضاعت.

اعتباربخشی به راه‌حل‌های انتخابی

اینجانبان به عنوان پژوهشگران، نتایج پژوهش انجام شده را با همکاران و مشاور آموزشگاه و کارشناسان متوسطه‌ی دوم مورد بحث قرار دادیم. در این زمینه همکاران و مشاور آموزشگاه و کارشناسان متوسطه‌ی دوم قول همکاری را برای اجرای راه‌حل انتخابی دادند و بنا بر این گذاشته شد که راه‌حل‌ها را براساس معیارهای زیر به اجرا در آوریم.

- راه‌حل پیشنهادی قابلیت اجرا در منطقه و هنرستان را داشته باشد.
- زمان و هزینه‌ی کافی برای اجرای روش‌ها در نظر گرفته شود.

- شناسایی و در نظر گرفتن نیازهای منطقه برای افزودن رشته‌ی جدید.
- کنترل و نظارت مستمر بر اجرای راه‌حل‌ها.

اجرای راه‌حل‌ها

پس از جمع‌آوری راه‌حل‌ها از طریق مطالعه کتاب‌ها، مقالات و اقدام پژوهی همکاران و پرسشنامه‌ای که در اختیار همکاران قرار دادیم، به نتیجه رسیدیم که به منظور ترغیب دانش‌آموزان به تحصیل در هنرستان و ایجاد انگیزه‌ی کارآفرینی در هنرجویان، با توجه به ویژگی‌های فردی دانش‌آموزان نمی‌توان چند راه‌حل را انتخاب نموده و برای همه اجرا کرد، گاه یک راه‌حل برای یک دانش‌آموز کفایت می‌کند و به نتیجه می‌رسد ولی برای بعضی از دانش‌آموزان چندین راه‌حل باید ادغام شود و ما بیش‌تر از ادغام چندین راه‌حل برای آموزش و رسیدن به هدف مورد نظر استفاده کرده‌ایم.

- ۱- در جلسه‌ای که در اواخر شهریور برای اولیاء دانش‌آموزان پایه‌ی نهم، برگزار شد اطلاعات کامل در مورد رشته‌های هنرستان و بازارکار این رشته‌ها به اولیاء داده شد و اینکه هنرجویان در حین تحصیل در هنرستان می‌توانند در رشته‌هایی مانند خیاطی، گرافیک کامپیوتری، کامپیوتر، مدیریت و برنامه‌ریزی امور خانواده، درآمدزایی هم داشته باشند و نمونه کارهای هنرجویان، جهت آشنایی بیش‌تر با رشته‌های مهارتی، در معرض دید اولیاء گذاشته شد. (پیوست ۴)
- ۲- با همکاری هنرآموزان هنرستان، طرح هادیان فنی در مدارس متوسطه‌ی اول به منظور آشنایی دانش‌آموزان با رشته‌های شاخه‌ی کاردانش اجرایی شد. (پیوست ۵)
- ۳- برگزاری نمایشگاه از تولیدات هنرجویان به مناسبت دهه‌ی مبارک فجر در بهمن‌ماه ۱۳۹۶ (پیوست ۶) و هفته‌ی مشاغل. (پیوست ۷)

- ۴- بازدید دانش‌آموزان متوسطه‌ی اول از کارگاه‌ها و گفت و گو با هنرجویان در رابطه با رشته‌ی تحصیلی. (پیوست ۸)
- ۵- بازدید مدارس دیگر از دست‌ساخته‌ها و تولیدات هنرستان: هنرجویان در طول سال تحصیلی چندین بار تولیدات خود را در قالب نمایشگاه در معرض دید عموم و دانش‌آموزان پایه‌ی نهم قرار دادند، این امر موجب افزایش اعتمادبه‌نفس و ایجاد انگیزه‌ی بیش‌تر در میان هنرجویان شد و همچنین موجب گردید دانش‌آموزان و والدینشان از نزدیک با رشته‌های هنرستانی آشنا شده و با آگاهی بیش‌تری انتخاب رشته کنند. (پیوست ۹)
- ۶- برپایی بازارچه هنرجویی و فروش تولیدات در سطح شهر. (پیوست ۱۰)
- ۷- به منظور حل مشکل هزینه‌ی ایاب و ذهاب هنرجویانی که در روستاهای مجاور زندگی می‌کنند و گاه‌ها به دلیل همین مشکل از ادامه‌ی تحصیل باز می‌مانند، این هنرستان سعی نموده از طریق جذب مشارکت‌های مالی خیرین به رفع این مشکل کمک کند.
- ۸- تأمین و تهیه‌ی وسایل و مواد اولیه‌ی مورد نیاز برای یادگیری مهارت، توسط همکاران خیر برای دانش‌آموزان کم بضاعت. (پیوست ۱۱)
- ۹- استفاده از روش تقویت گروهی - انجام کار در کارگاه به صورت تولیدی (پیوست ۱۲) جهت بالا بردن انگیزه‌ی هنرجویان و همچنین کسب درآمد برای هنرجویان و هنرستان، در طول سال تحصیلی سفارشات مدارس دیگر از قبیل بسته‌ی حجاب جشن تکلیف مدارس ابتدایی پذیرفته شد (پیوست ۱۳) و در تعداد زیاد و کیفیت بالا به سفارش‌دهنده تحویل داده شد. همچنین برای دوره‌ی کارآموزی که در تابستان برگزار می‌شود، سفارش دخت لباس فرم مدارس متوسطه‌ی دوم برای سال تحصیلی آینده پذیرفته شده است. (پیوست ۱۴) هنرجویان رشته‌ی گرافیک کامپیوتری نیز با طراحی و اجرای حیاط پویا و همچنین اجرای طرح برای دیوار خارجی هنرستان، باعث جذب سفارش از دیگر مدارس شدند. (پیوست ۱۵) در واقع انجام این سفارشات در سطح شهر، باعث آشنایی بیش‌تر خانواده‌ها و دانش‌آموزان با تولیدات و مهارت‌های کسب شده از طریق آموزش‌های هنرستان می‌شود که خود یکی از بهترین شیوه‌های تبلیغ عملی رشته‌های کاردانش است.

جمع آوری داده‌ها پس از اجرای راه‌حل‌ها (شواهد ۲)

همان‌طور که در توصیف وضع موجود اشاره شد، در طی سنوات گذشته و همچنین قبل از شروع سال تحصیلی ۹۸-۹۷، دانش‌آموزان و والدین اغلب نگرش منفی به رشته‌های کاردانش داشتند، همچنین به دلایل مشکلاتی که در هنرستان وجود داشت، انگیزه هنرجویان برای کسب مهارت و خوداشتغالی کم بود، در راستای اصلاح این نگرش منفی و ترغیب دانش‌آموزان به انتخاب این رشته‌ها و همچنین افزایش کیفیت مهارت‌آموزی و کمک به کارآفرینی، راه‌حل‌های پیشنهادی ارائه شده در شواهد یک اجرا گردید، و در اینجا از طریق مختلف به بررسی نتایج حاصله پرداخته‌ایم.

شاخص‌های کیفی وضع مطلوب:

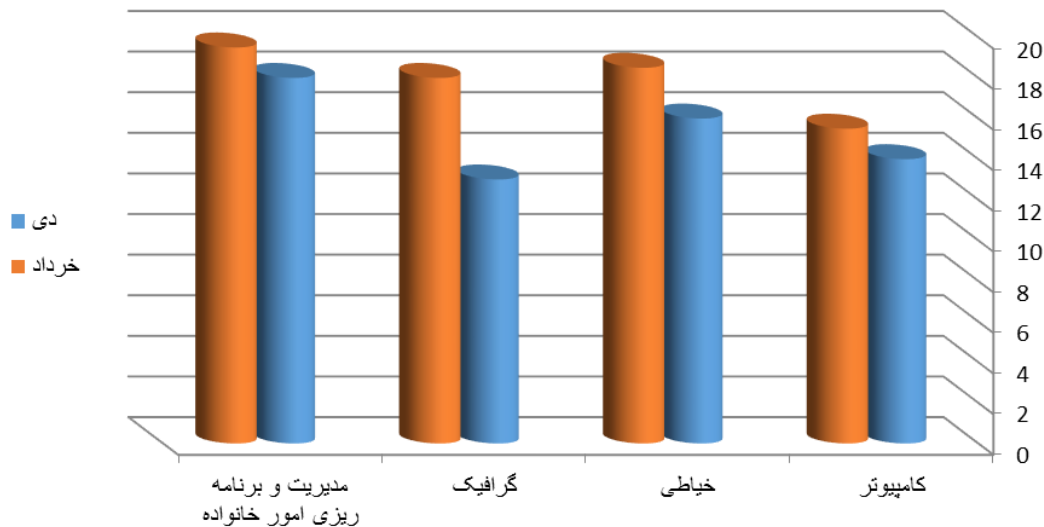
الف) مصاحبه:

- به منظور جمع‌آوری اطلاعات دقیق‌تر درباره‌ی نتایج اقدامات انجام گرفته، یک جلسه‌ی نقد و بررسی با حضور همکاران، معاونین، سرپرستان و مشاور آموزشگاه گذاشتیم (پیوست ۱۶) و از جمع حاضر خواستیم نتایج و اطلاعات کسب شده در این زمینه را، به اشتراک گذاشته و نظرات و پیشنهادات خود را در این زمینه ارائه دهند، نتایج ارائه شده از سوی جمع، به شرح ذیل بود:
 - ۱- بهبود رابطه‌ی بین هنرآموزان و هنرجویان.
 - ۲- با توجه به کسب مهارت و علاقه‌مندی هنرجویان به رشته‌ی تحصیلی خود، شاهد کاهش غیبت از کلاس، نسبت به اوایل سال تحصیلی و سنوات گذشته بودیم.
 - ۳- کسب درآمد از طریق تولیدات مرتبط با واحدهای درسی موجب افزایش اعتماد به نفس کاری هنرجویان شده است.
 - ۴- افزایش علاقه و انگیزه به فراگیری مهارت.
 - ۵- با توجه به مشارکت و همکاری هنرجویان در کارهای عملی، شاهد کاهش بدرفتاری در بین هنرجویان بودیم.
 - ۶- سطح کیفی مهارت هنرجویان به میزان قابل توجهی بالا رفته است.
 - ۷- هنرآموزان بیان نمودند، که هنرجویان با توجه به مهارتی که در رشته‌ی کسب کرده‌اند، سفارش شخصی و مستقل می‌پذیرند.
- در جلسه‌ای که با حضور اولیا در هنرستان برگزار شد، درباره‌ی میزان رضایت از تحصیل فرزندانشان در هنرستان و نحوه‌ی عملکرد هنرستان در سال تحصیلی ۹۸-۹۷ نظرخواهی گردید، بر اساس این نظرخواهی، اولیا از کاربردی شدن مهارت‌های کسب شده فرزندانشان در هنرستان ابراز رضایت می‌کردند و از مشاهده‌ی نمایشگاه و بازارچه‌ی فروش تولیدات هنرجویان، احساس مسرت نمودند، ولی در این میان نبود سرمایه‌ی کافی به منظور ادامه‌ی تولیدات مستمر، پس از پایان تحصیلات، باعث نگرانی آن‌ها می‌شد.

شاخص کمی وضع مطلوب

مشاهده:

- با توجه به بازدید از تولیدات کارگاهی هنرجویان، این نتیجه حاصل شد که تولیدات هنرجویان نسبت به سال‌های گذشته افزایش چشمگیری داشته است و همچنین با مراجعه به نمرات دروس عملی درج شده در ارزشیابی ماهانه‌ی همکاران، سطح نمرات نیز به میزان قابل توجهی افزایش یافته بود. در واقع افزایش سطح نمرات عملی به منزله‌ی افزایش سطح مهارت هنرجویان می‌باشد.

نمودار ۱: نمودار مقایسه‌ای میانگین نمرات دی و خرداد هنرجویان رشته‌های مختلف هنرستان

- در جلسه‌ای که با حضور مشاور آموزشگاه و دانش‌آموزان پایه‌ی نهم، در محل هنرستان برگزار گردید، دانش‌آموزان عنوان کردند، که اجرای طرح‌هایی همانند: طرح هادیان فنی، بازدید از نمایشگاه تولیدات هنرجویان، انجام سفارشات مدارس و سطح شهر توسط هنرجویان و... در ترغیب این دانش‌آموزان به انتخاب رشته‌های شاخه‌ی کاردانش مؤثر بوده است. (پیوست ۱۷)

- در هفته‌ی پایانی سال، به منظور مقایسه‌ی میزان رضایت هنرجویان از رشته‌ی تحصیلی نسبت به اواسط سال، پرسشنامه‌ای (پیوست ۳) را که در اواسط سال تحصیلی در اختیار هنرجویان قرار داده بودیم را مجدداً به آن‌ها دادیم تا با مقایسه‌ی نتایج حاصله از پرسشنامه در دو مقطع زمانی، میزان نتیجه‌بخشی اقدامات انجام شده در طرح اقدام پژوهی خود را بررسی کنیم.

ارزشیابی تأثیر اقدام جدید

پس از اینکه اطلاعات لازم درباره‌ی چگونگی اجرای اقدام پژوهی و نتایج آن جمع‌آوری شد با توجه به جوانب کار، از دیدگاه شخصی پژوهندگان و پذیرش نقطه نظرات و انتقادات اظهار شده در این رابطه از سوی دیگران، دست به ارزیابی اقدام جدید زدیم. (الف) با توجه به نظرسنجی‌های به عمل آمده از همکاران (شامل مدیر، معاونین، هنرآموزان، سرپرستان و مشاور) که از ابتدای اجرا تا پایان آن با ارائه‌ی راهکارها و انتقادات سازنده و مفید خود، به ارزیابی کار ما اقدام نمودند، و بیان‌گر تغییرات مطلوبی در زمینه‌ی جذب دانش‌آموزان به هنرستان و افزایش سطح علاقه‌ی هنرجویان به یادگیری مهارت بودند. (ب) در نظرخواهی که از والدین هنرجویان انجام گرفت، مشخص گردید، میزان رضایت آن‌ها از تحصیل فرزندشان در هنرستان بعد از اجرای طرح، نسبت به قبل افزایش داشته است. (ج) با توجه به افزایش میزان تولیدات کارگاهی و سطح نمرات دروس عملی هنرجویان و مقایسه آن‌ها با قبل از اجرای طرح اقدام پژوهی، شاهد تأثیر مطلوب طرح در این زمینه بودیم. (د) با توجه به اطلاعات و شواهد اولیه میزان علاقه و استقبال دانش‌آموزان پایه‌ی نهم و والدینشان از رشته‌های شاخه‌ی کاردانش به نسبت رشته‌های شاخه‌ی نظری کم بوده و در مقایسه با شواهد و داده‌های ثانویه که نشان‌گر افزایش قابل ملاحظه‌ای در استقبال دانش‌آموزان از این رشته‌ها می‌باشد، می‌توان گفت طرح آزمایشی اقدام پژوهی ما، تأثیر مطلوبی بر جذب دانش‌آموزان به هنرستان داشته است.

ه) با توجه به نتایج (جدول ۲) پرسشنامه‌ای که در طی دو مرحله یعنی در ابتدای شروع طرح و قبل از اجرای راه‌حل‌ها و در مرحله‌ی دوم (بعد از اجرای راه‌حل‌ها) در اختیار هنرجویان قرار داده شد، مشخص گردید، میزان رضایت‌مندی هنرجویان از تحصیل در هنرستان افزایش یافته و همچنین میزان امید و علاقه‌ی آن‌ها به ایجاد یک شغل برای خود و دیگران، پس از پایان تحصیلات بیش‌تر شده است، که این افزایش نیز، نشانگر موفقیت طرح می‌باشد.

جدول شماره‌ی دو: میزان علاقه‌مندی هنرجویان به رشته‌ی تحصیلی‌شان بعد از اجرای طرح

علاقه‌مندان به رشته‌ی تحصیلی	تعداد کل هنرجویان	
۵۹	۶۸	فراوانی
۸۶/۷۶	۱۰۰	درصد

نتیجه گیری

با توجه به اهمیت اشتغال در وضعیت کنونی بازار کار و نگاه ویژه‌ی رهبری به مسئله‌ی خودکفایی ملی، حل مسئله‌ی اشتغال جوانان نیاز به توجهی بیش از پیش دارد. یکی از مهم‌ترین اقداماتی که در سال‌های اخیر، در راستای حل معضل بیکاری انجام گرفته است، افزایش آموزش‌های فنی و مهارتی و تبلیغات گسترده پیرامون این نوع از آموزش‌ها در هنرستان‌ها می‌باشد، به صورتی که استفاده از ظرفیت گسترده آموزش در هنرستان‌ها مورد توجه عموم قرار بگیرد و با عملی شدن این مهم نگرش عموم از مدرک‌گرایی به سمت مهارت‌گرایی سوق پیدا می‌کند. خوار شمردن آموزش در رشته‌های هنرستانی به این بهانه که این رشته‌ها در سطح آموزشی پایینی قرار دارند، در واقع ستیز با واقعیت‌های زندگی نوین و روی گرداندن از مجال‌هایی است که برای افزایش سطح کیفی زندگی وجود دارد. بنابراین ما به‌عنوان پژوهشگران این تحقیق، یافتن راه‌حل‌هایی در جهت کاهش مشکلاتی که در زمینه‌ی جذب و ترغیب دانش‌آموزان به انتخاب رشته‌های مهارتی کاردانش و ایجاد علاقه و انگیزه در هنرجویان به منظور کارآفرینی پس از پایان تحصیلات، وجود دارد را ضروری دانسته و در جهت رفع این موانع قدم برداشتیم.

یافته‌ها در این پژوهش نشان‌دهنده‌ی موارد زیر است:

الف) نقش تبلیغات در جذب دانش‌آموزان به سمت هنرستان بسیار چشم‌گیر است.

ب) فضای فعال کارگاه‌های هنرستان در زمینه‌ی تولید، در ایجاد انگیزه‌ی کارآفرینی میان هنرجویان تأثیر به‌سزایی دارد.

ج) کارگروهی در کارگاه‌های هنرستان با نظارت هنرآموزان، در یادگیری بهتر مهارت و کسب درآمد مشترک برای هنرجویان نقش تأثیرگذاری داشت.

د) حضور فعال و کارآمد هنرجویان در هنرستان، باعث افزایش میزان رضایت والدین از رشته‌ی تحصیلی فرزندشان، گردید.

ه) مهارت بالای هنرجویان که از طریق آموزش‌های هنرستان کسب شده بود، موجب جذب سفارشات از سطح شهر و مدارس دیگر گردید.

پیشنهادات

- ۱- تشکیل جلسات بحث و گفت و گوی هنرجویان، با کارآفرینان موفق، تا بدین وسیله انگیزه‌های لازم برای کسب مهارت و کارآفرینی در هنرجویان ایجاد شود.
- ۲- جذب مشارکت‌ها، به منظور سرمایه‌گذاری در جهت ایجاد کار، برای هنرجویانی که دارای مهارت‌های لازم هستند.
- ۳- کمک گرفتن از نهادهای غیردولتی، مانند انجمن اولیا و مربیان، به منظور به عهده گرفتن بخشی از برنامه‌های مربوط به ترویج فرهنگ کارآفرینی.
- ۴- معرفی هنرجویان موفق هنرستان‌ها به کارآفرینان.

منابع

- ۱- احمدپورداربانی، محمود. (۱۳۸۲). کارآفرینی و نقش آن در اقتصاد ملی. مجموعه مقالات کارآفرینی و فناوری پیشرفته، تهران: انتشارات مؤسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی.
- ۲- الوک، جیمز. (۱۳۸۰). پیش به سوی کارآفرینی، (ترجمه میتر تیموری)، تهران، نشر آموزه.
- ۳- بهشتی، فاطمه، (۱۳۹۴). «چگونه توانستم مهارت کار با چرخ های صنعتی را در دانش آموزان پایه سوم هنرستان میثاق افزایش دهم؟» اقدام پژوهی (چاپ شده)، قم: مرکز تحقیقات فرهنگیان.
- ۴- حسینی، سیدجمال و کاظمی میان رودی، فاطمه، (۱۳۹۰) نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات (ITC) در توسعه کارآفرینی، ماهنامه کارآفرینان امیر کبیر، شماره ۶۸. ص ۱۶.
- ۵- سالازار، (۱۳۸۳)، مقدمه ای بر کارآفرینی، (ترجمه سیامک نطاق)، سازمان ملی بهره وری ایران.
- ۶- شمسی، ناهید (۱۳۹۱). « چگونه توانستم انگیزه ی پیشرفت در دوخت لباس شب و عروس را در زهرا ایجاد کنم؟» اقدام پژوهی، (چاپ نشده)، قم: مرکز تحقیقات فرهنگیان.
- ۷- شهرامی، علی و متقیانی، رضا، (۱۳۸۵)، بررسی میزان تقویت توانمندسازی شغلی در برنامه ی درسی دانش آموزان کم توان ذهنی، از دیدگاه کارشناسان ستادی، متخصصان برنامه ریزی درسی و دبیران ذیربط، ماهنامه علوم تربیتی، شماره ی ۵.
- ۸- علوی فر، منیره سادات. (۱۳۹۲). «چگونه توانستم هنرجویان هنرستان کاردانش فخری را به آموزش همراه با تولید علاقه مند کنم؟» اقدام پژوهی، (چاپ نشده)، قم: مرکز تحقیقات فرهنگیان.
- ۹- فرح بخش، ندا، (۱۳۸۲). کارآفرینی و نقش آن در اقتصاد ملی، مجموعه مقالات کارآفرینی و فناوری های پیشرفته، انتشارات تهران.
- ۱۰- مرادی، ناصر، (۱۳۷۷)، بررسی رابطه ی بین رشته های مختلف شاخه ی کاردانش با نیازهای بازار کار در سطح شهرستان- های استان تهران، پایان نامه ی کارشناسی ارشد
- ۱۱- مقیمی، صمد، (۱۳۸۳)، مبنای کارآفرینی، تهران، انتشارات مرکز کارآفرینی دانشگاه تهران.
- ۱۲- موسوی، سید محمود، (۱۳۸۲). نقش کارآفرینی در توسعه ی اقتصادی، فصلنامه ی رهیافت، شماره ی ۲۹.
- ۱۳- نفیسی، عبدالحسین، (۱۳۷۸). بررسی نارسایی های ارتباط نظام آموزشی فنی و حرفه ای با بازار کار و ارائه راه حل های اصلاحی، تهران: انتشارات مدرسه، وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهی و برنامه ریزی آموزشی.
- ۱۴- نوحی، مهری، (۱۳۷۵)، بررسی مسائل اشتغال فارغ التحصیلان دختر هنرستان ها و آموزشکده های فنی و حرفه ای، طرح پژوهشی، تهران، معاونت آموزشی متوسطه، دفتر تألیف و برنامه ریزی درسی آموزش متوس

15- <https://www.wikipedia.org>

16- <https://www.fhkrazaviedu.ir>